

ТЕМА II: OKRUŽENJE

Okruženje preduzeća ima 3 opne po logici koncentričnih krugova:

► Makro okruženje (*trendovi na globalnom i nacionalnom nivou koji nemaju veze sa datim preduzećem, a opet na direktni ili indirektni način utiču na njegovo poslovanje*)

- PESTEL analiza

► Konkurenčko okruženje – Grana; strategijska grupa

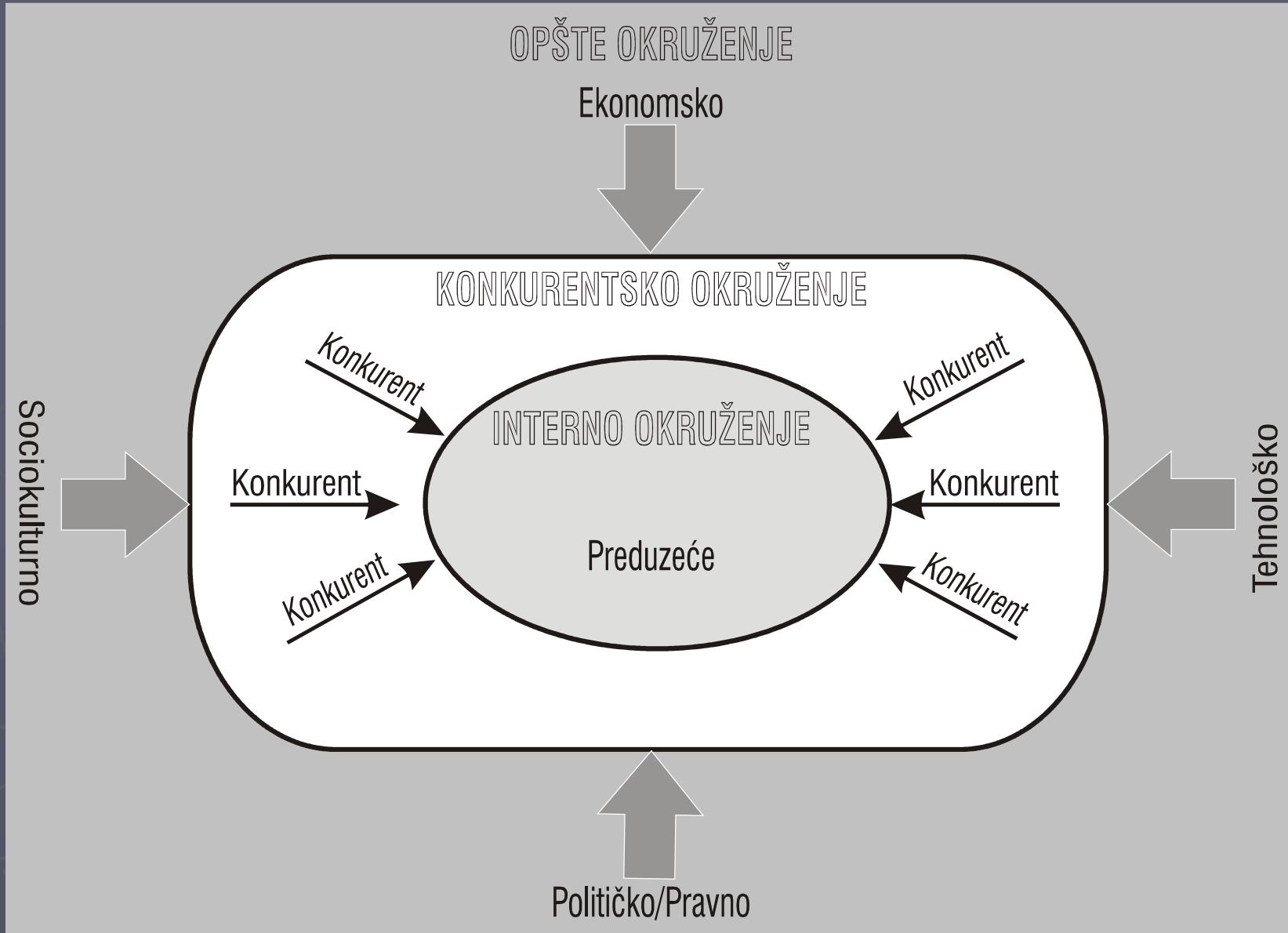
(*Grana je skup svih preduzeća koja međusobno konkurišu jedni drugima*)

- Portfolio analiza
- Porterov model 5 konkurenčkih snaga
- Benčmarking

► Interno okruženje (*aktivnosti koje se dešavaju unutar preduzeća - ambijent restorana*)

- SWOT
- Lanac vrednosti
- Ključne kompetentnosti

PESTEL okvir

PESTEL (alat za analizu makro okruženja - *trendovi na globalnom i nacionalnom nivou koji na direktni ili indirektni način utiču na poslovanje restorana*)

► Politički/pravni faktori (PL):

- politička stabilnost
- zakoni o zaštiti životne sredine
- poreska politika
- radno pravo
- ugovorna i sudska zaštita

- ▶ Ekonomski faktori (E):
  - kupovna moć gosta
  - kamatne stope
  - devizni kurs
  - inflacija
  - nezaposlenost

► Sociokulturni faktori (S):

- Demografija (starenje stanovništva)
- distribucija dohotka
- migracije
- promene u načinu života (healthy lifestyle)
- odnos prema radu i slobodnom vremenu
- nivoi obrazovanja

- ▶ Tehnološki faktori (T):
  - brzina transfera tehnologije
  - digitalizacija procesa

- ▶ Ekološki faktori (E):
  - Upravljanje otpadom

- ▶ *Primer: McDonalds, JTI*
- ▶ **Vezba:** *Primenite na primeru nekog restorana u Srbiji PESTEL analizu, ocenjujući na skali od 1-3 snagu trenda i znakovima +/- smer uticaja na poslovanje tog restorana.*

PESTEL McDonalds

P	E	S	T	L	E
Political	Economic	Social/Cultural	Technology	Legal	Environment
<ul style="list-style-type: none"> • Stability of Government • Potential changes to legislation • Global influences	<ul style="list-style-type: none"> • Economic growth • Employment rates • Inflation rates • Monetary policy • Consumer confidence	<ul style="list-style-type: none"> • Income distribution • Demographic influences • Lifestyle factors	<ul style="list-style-type: none"> • International influences • Changes in information technology • Take up rates	<ul style="list-style-type: none"> • Taxation policies • Employment laws • Industry regulations • Health and Safety	<ul style="list-style-type: none"> • Regulation and restriction • Attitudes of customers

Political

- Rast akciza: -3
- Rast PDV-a: -2
- Stremljenje Srbije da uđe u EU: -1

Economic

- Inflacija: -3
- Devizni kurs: apresijacija dinara+2
depresijacija dinara -3
- Rast cena sirovina (cena duvana, cena drveta,
cena aluminijuma, cena biljaka od kojih se prave
filteri za cigarete): -3

Social

- Trend zdravog života: -3
- Demografski trendovi: -1

Technological

- Flash dryer: +3
inovacija u duvanskoj industriji, brže suši
duvan i štedi energiju
- Track-and-trace technology: +3
doprinosi smanjenju sive ekonomije

Environment

- Zabrana pušenja na javnim mestima: -1
- Određivanje prostora kafića na delove za pušače i nepušače: -1

Legal

- Zakoni koji se odnose na oglašavanje i reklamiranje proizvoda: -2
- Optužbe komisije za zaštitu konkurenčije zbog dogovora o ceni cigareta: -2
- Optužbe za smrtne slučajeve i narušavanje zdravlja: -2

SWOT ANALIZA

- ▶ SWOT **dijagnostičko sredstvo** za identifikovanje strategijskih opcija
- ▶ Može se primeniti na čitavo preduzeće, neki njegov organizacioni deo, pa čak i na nivou pojedinačnog radnika
- ▶ Ona se obavlja kroz matricu koju čine 4 elementa – polja:
  1. S – Strengths (snage),
  2. W – Weaknesses (slabosti),
  3. O –Opportunities (šanse i mogućnosti),
  4. T – Threats (opasnosti i pretnje).
- ▶ Početna slova ovih elemenata (na engleskom jeziku) daju naziv ove metode – SWOT. Snage predstavljaju pozitivne, a slabosti negativne **unutrašnje faktore**. Šanse predstavljaju pozitivne, a pretnje negativne **spoljašnje faktore**.
- ▶ **SWOT analiza služi za razumevanje trenutnog položaja preduzeća i definisanje strategije** koju treba primeniti da bi se postigao željeni ishod i ostvarili poslovni ciljevi.

SWOT ANALIZA

- ▶ Kada želite da definišite svoje **snage**, treba da odgovorite pre svega na sledeća pitanja:
  - šta je to što me čini boljim u odnosu na konkurenciju i što mi pomaže da ostvarim poslovne ciljeve?
- ▶ Kada želite da definišete svoje **slabosti**, treba da se zapitate:
  - šta je to što me sprečava da realizujem zadate ciljeve i što treba da unapredim i poboljšam?
- ▶ Ako želite da definišete **šanse** za svoj biznis, saznajte:
  - Na koji način možete da unapredite svoj posao i što je to što vam pomaže da to postignete?
- ▶ I konačno, **pretnje** koje morate na vreme da uočite, jer će vas u protivnom usporiti na putu do konačnog cilja (šta je to što potencijalno može da ugrozi moje poslovanje?)

SWOT ANALIZA: Primer restorana

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> The restaurant has had 3 years of experience of Indian cuisine in India Affordable price Free facilities (Wi-Fi, parking space, online orders & deliveries) Convenient interior design Location (Easy to reach)	<ul style="list-style-type: none"> The business is new to Perth (not accustomed to the laws and rules in Australia) Poor service quality & management The restaurant has no branches Poor cash flow management
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> Partnership with other businesses or education institutions Higher profit/margins in Australia More migrants are coming to Perth (especially from India) New businesses (excluding restaurants) opening around Fitzgerald Street	<ul style="list-style-type: none"> Price competition with other restaurants Bad testimonials from the customers Rising price of production factors (Land, Labour, Capital, Skills) Changing Australian law (taxes, incentives, etc.)

SWOT ANALIZA: Vežba

- Izaberite restoran.
- Nacrtajte SWOT matricu restorana.
- Dajte kratak opis pojedinačnih pozicija SWOT matrice.
- Kakve su implikacije Vaše dijagnoze na strategiju tog restorana.

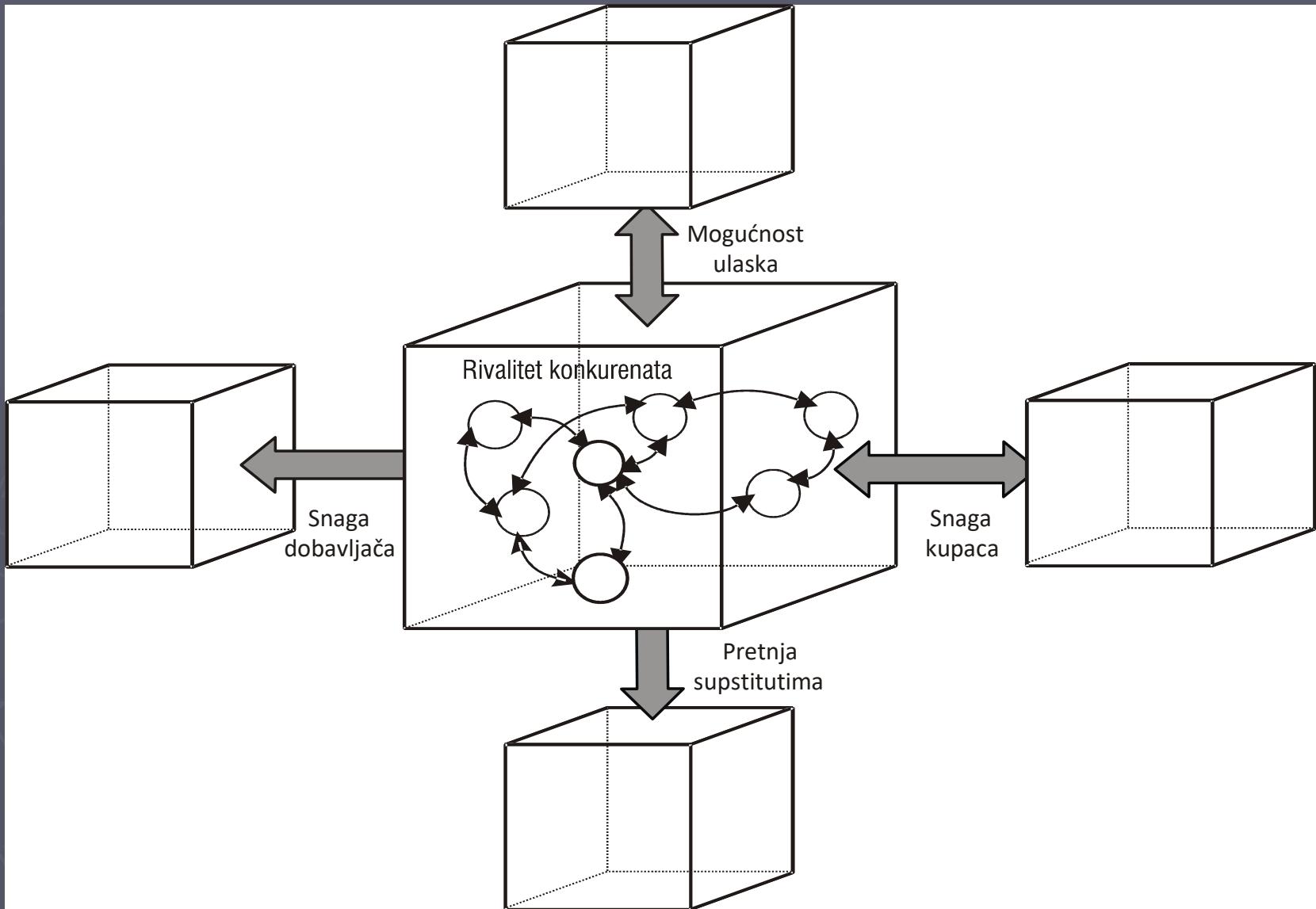
GRANSKA KONKURENCIJA: Pojam grane

- ▶ **Definicije grane:**
  1. grupa preduzeća koja proizvode bliske supstitute
  2. Četiri determinante grane: ***proizvod, tržište (gosti), tehnologija i konkurenca.***
- ▶ Grana je ambijent u kojem konkurenti, preko strategije, nastoje da ostvare trajnu **konkurenčku prednost**.
- ▶ Ko su **konkurenti**, tj. šta je **strategijski obuhvat**?
  - *Širi koncept*: Svi koji zadovoljavaju potrebu gosta za jelom i pićem, npr. gotova jela u supermarketima - tržišni koncept.
  - *Uži koncept*: neposredni konkurenti, restorani – granski koncept.
  - *Najuži koncept*: samo restorani koje naš segment gostiju smatra zamenljivim – koncept strategijske grupe.

GRANSKA KONKURENCIJA: Atraktivnost grane

- ▶ Atraktivnost se, pre svega, odnosi na stopu rasta tražnje u grani i prosečnu profitabilnost grane (telekomunikacije vs. hotelijerstvo).
  - **Stopa rasta tražnje** pokazuje koliko brzo raste tražnja za uslugama preduzeća koja čine tu granu.
  - **Prosečna profitabilnost grane** pokazuje kolike profitne marge (profit/prihod*100) u proseku prave preduzeća iz te grane.
- ▶ Prosečna profitabilnost restoranskog biznisa između 3 i 6%. Postoje mnogo profitabilnije grane (farmacija, telekomunikacije...)

KONKURENTSKE SILE

KONKURENTSKE SILE

- ▶ Na atraktivnost grane (na nivo prosečne stvorene vrednosti u grani) utiče 5 konkurenckih sila.
- ▶ Najviša vrednost se ostvaruje u granama sa povoljnim delovanjem konkurenckih sila

KONKURENTSKE SILE:

1. Rivalitet konkurenata u grani

- ▶ Veća konkurenca, niža profitabilnost prosečnog restorana
- ▶ Intenzitet konkurenca zavisi od:
  - Nivoa koncentracije tržišta (*broj restorana-što je manji broj restorana, veća je koncentracija moći na tržištu, veća je i profitabilnost*).
  - Granske stope rasta tržišta (sa usporavanjem stope rasta grane raste nivo konkurenca, najviši u zrelim granama).
  - Prostora za diferenciranje restorana (manji prostor za diferenciranje - veći intenzitet konkurenca).
  - Nivoa investicija (visoki fiksni troškovi zahtevaju visok stepen korišćenja kapaciteta što povećava ponudu u grani i vodi smanjenju prodajnih cena,a što vodi do veće konkurenca).

KONKURENTSKE SILE:

2. Moć dobavljača

- ▶ Dobavljači prete tako što povećavaju cene ili smanjuju obim i kvalitet svojih isporuka.
- ▶ Moć dobavljača je veća:
  - kada je stepen koncentracije u njihovoј grani veći od stepena koncentracije u grani koja kupuje proizvode – npr. jedan dobavljač morske ribe,
  - kada kupac ne predstavlja značajnog kupca za dobavljača (u prednosti su lanci u odnosu na male individualne restorane),
  - kada ne postoje supstituti za njihove proizvode ili su proizvodi visoko diferencirani (npr. dobavljači sveže divljači, kavijara ili tartufa)

KONKURENTSKE SILE:

3. Moć kupaca

- ▶ Kupci/gosti prete da će odustati od kupovine, traže smanjenje prodajnih cena.
- ▶ Moć kupaca je veća:
  - kada je stepen koncentracije u grani koja kupuje viši od stepena koncentracije grane koja prodaje (više restorana, a manje gostiju)
  - kada su proizvodi standardizovani (svi restorani nude slično)

KONKURENTSKE SILE:

4. Mogućnost ulaska

- ▶ Ulazak **novih** restorana zavisi od troškova ulaska. Troškovi ulaska zavise od barijera ulaska. Barijere ulaska su sve ono što potencijalni konkurent teže može da kopira:
  - Brend
  - Nalaženje dobre slobodne lokacije
  - Investicija
  - Nalaženje utrenirane radne snage
  - Iskustvo i znanje i z oblasti ugostiteljstva
- ▶ Što su više barijere ulaska, to je grana profitabilnija

KONKURENTSKE SILE:

5. Pojava supstituta

- ▶ Supstituti su proizvodi koji zadovoljavaju približno iste potrebe na različit način od proizvoda granskih konkurenata
  - na primer, isporuka na kućnu adresu direktno konkuriše restoranima
- ▶ Što je više supstituta u grani, to je niža profitabilnost u grani.

KONKURENTSKE SILE:

Zaključak i vežba

- ▶ Profitabilne one grane koje imaju: nizak intenzitet konkurenције, nisku moć dobavljača, nisku moć kupaca, visoke barijere ulaska i malo supstituta.
- ▶ Vaš zadatak:
  - *Opišite konkurenčku strukturu grane restorana Beograda korišćenjem modela pet konkurenčkih snaga. Identifikujte uticaj svake konkurenčke sile i objasnite njen uticaj na profitabilnost grane. Ocenite delovanje svake od 5 sila na skali od 1-5 i izračunajte skor atraktivnosti grane.*

Porter's Five Forces Model

Threat of new entrants - Medium

- Presence of several established brands/hangout places/fast food joints
- High costs for starting a coffee shop chain
- Government policies promoting FDI (Starbucks)

Buyer's Power - High

- Low switching cost
- Variety of products
- Variety of services

Supplier's Power - Low

- Absence of cartelization
- Government regulations on prices of milk and coffee
- Backward integration

Threat of substitutes - High

- Aerated drinks, milk beverages, juice centres and tea shops
- Fast food joints like Pizza Hut, McDonalds etc
- Hangout places like Hukka parlours and Bistro

Industry Rivalry - High

- Local Coffee chains like Barista, Mochas
- Entry of international coffee chains such as Starbucks, Costa Coffee, Gloria Jeans

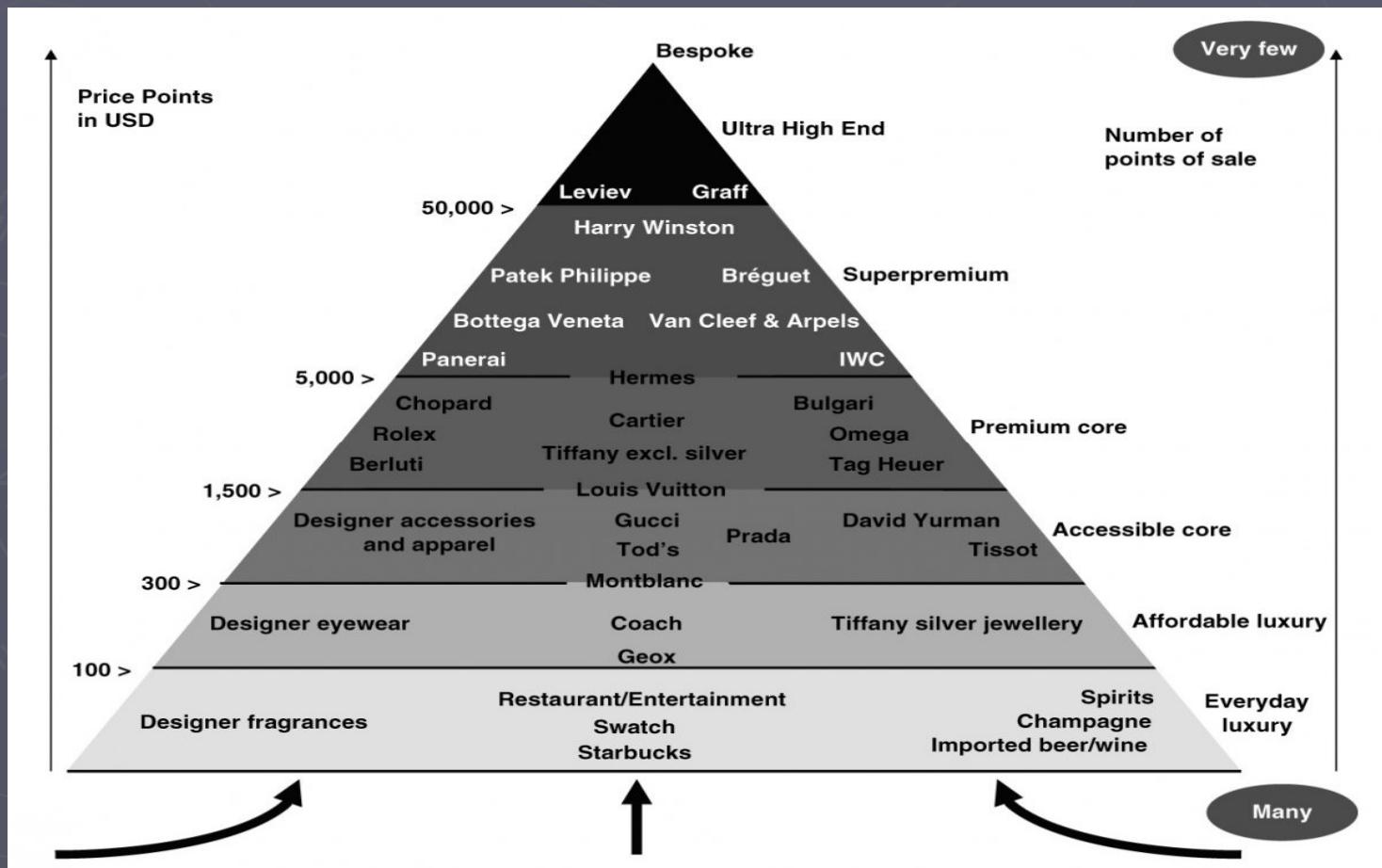
KONKURENTSKE SILE:

Zaključak i vežba

- ▶ Moja percepcija industrije restorana Beograda:
  - *Intenzitet konkurenције 2*
  - *Snaga dobavljača 3*
  - *Snaga gostiju 3*
  - *Barijere ulaska 2*
  - *Supstituti 2*
  - *Skor: 12/25*
  - *Niska do umerena atraktivnost grane*
  - *Naravno postoje vrlo atraktivne niše sa drugaćijim delovanjem konkurenčkih sila (luksuzni restorani na luksuznim lokacijama)*

► „Grane unutar jedne grane“

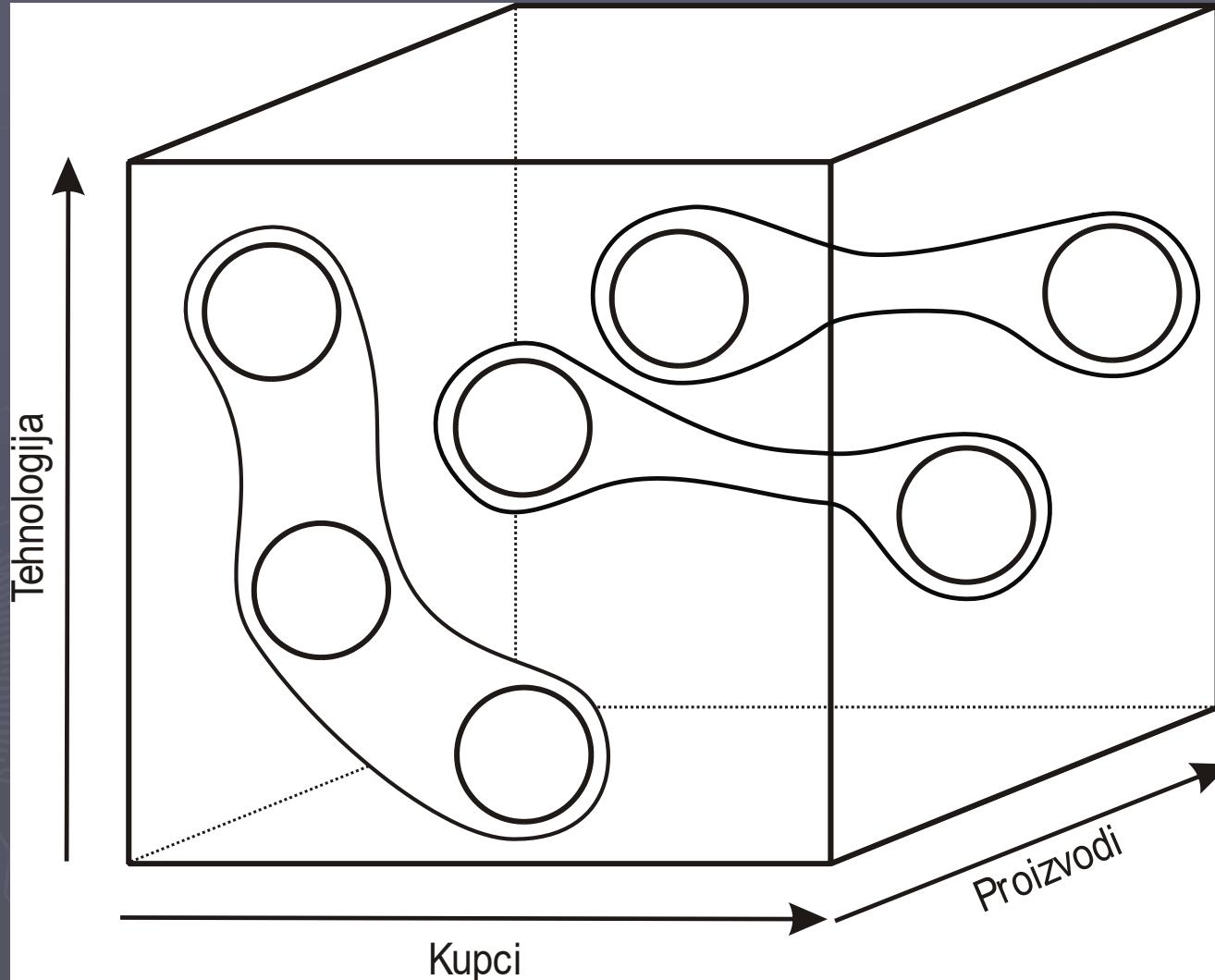
- Ferari vs Fiat
- Swatch vs. Rolex
- Madera vs Apetite (kod restorana pitanje lokacije i nivoa luksuza/prestiža)

STRATEGIJSKE GRUPE:

Strategijske grupe

Diskusija: Strategijske grupe u industriji restorana Beograda.

Grupa otmenih restorana

Salon 5, Madera, Salon 1905, Sakura, Klub književnika... (Trip advisor)

Grupa mesta sa jeftinom hranom

To je to, Mala gostionica, Walter sarajevski čevap, Drama, Burger House, Marenda...

